

පරිසර කළමනාකරණය පිළිබඳ බෞද්ධ ඵලඹුම
එච්. ආර්. නිශාදිනී පීරිස්

හැඳින්වීම

පුද්ගලයා හා පරිසරය අතර පවතින්නේ අන්‍යෝන්‍ය සබඳතාවකි. මෙම සබඳතාව පවත්වා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව ඇත්තේ පුද්ගලයාට මිස පරිසරයට නොවේ. සරලව පැවසුවහොත් පුද්ගලයාට පරිසරය සමඟ සම්බන්ධ නොවී මොහොතක්වත් ජීවිතය පවත්වා ගත නොහැකිය. එහෙත් පරිසරයට පුද්ගලයා ඒ සමඟ සබඳතා පැවැත්වුවද නොපැවැත්වුවද ගැටලුවක් නොමැත. පුද්ගලයා පරිසරය සමඟ සබඳතා නොපැවැත්වීම සමහර විට එහි යහපැවැත්මට උපකාරයක්ද විය හැකිය. නූතන ලෝකය පාරිසරිකව මහා ව්‍යසනයකට වර්තමානයෙහි මුහුණ දී ඇත්තේ මෙම යථාර්ථය වටහා නොගැනීම නිසා ය. පුද්ගලයා පරිසරය සමඟ කෙසේ සබඳතා පැවැත්විය යුතුද යන්න හඳුනාගැනීම වැදගත් වන්නේ එහෙයිනි. සහස්වස් දෙකභාමාරකට වැඩි කාලයක් පරිසරහිතකාමී සමාජ නිර්මාණය විෂයෙහි දායක වූ බෞද්ධ ඉගැන්වීම් නූතන ව්‍යවහාරයෙන් ගිලිහීමට ප්‍රධාන හේතුවක් වී ඇත්තේ නූතන විද්‍යාත්මක ඵලඹුම හා බෞද්ධ ඉගැන්වීම් අතර පවතින දෘෂ්ටිමය හා භාෂාමය වෙනසයි. බෞද්ධ සංකල්ප නූතන විද්‍යාත්මක ඵලඹුමද උපයෝගී කරගෙන විස්තර කිරීම මෙම පර්යේෂණ ලේඛනයේ අරමුණයි.

1. ක්‍රමවේදය

ත්‍රිපිටකය ආයුර්වේදීය ග්‍රන්ථ හා නූතන මානව විද්‍යාව පිළිබඳ මූලාශ්‍රයන් අධ්‍යයනය මෙම පර්යේෂණය සඳහා යොදාගෙන ඇති ක්‍රමවේදය වන අතර මෙම පර්යේෂණය සඳහා අන්තර්ගත විශ්ලේෂණ ක්‍රමවේදය දත්ත විශ්ලේෂණය සඳහා යොදාගෙන ඇත.

2. ප්‍රතිඵල හා සාකච්ඡාව

බෞද්ධ පරිසර කළමනාකරණ ඵලඹුම වටහාගැනීමේ පහසුව සඳහා පහත මාතෘකා පහ යටතේ ගොනුකර දැක්විය හැකිය.

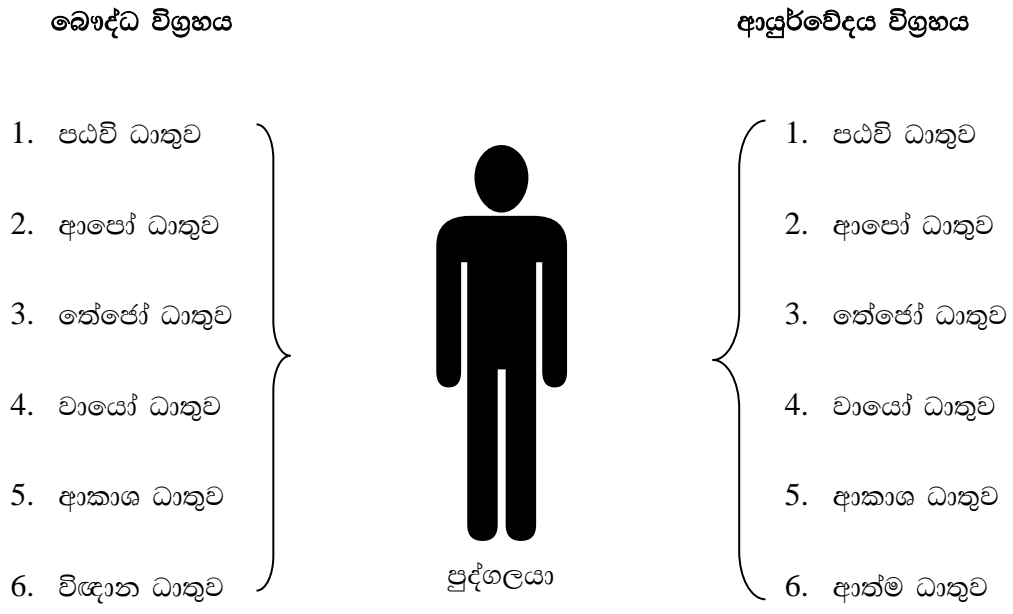
- i. පරිසරය හා පුද්ගලයා අතර සහසම්බන්ධය පිළිබඳ අදහස
- ii. සාමාජීය හා පාරිසරික පරිණාමය හා පුද්ගල වර්ධාව
- iii. පුද්ගල වර්ධාව හා කාර්ය මානසික ස්වභාවය අතර සහසම්බන්ධය
- iv. පරිසරය, රාජ්‍ය පාලනය හා සෞඛ්‍යය
- v. පරිසර කළමනාකරණය පිළිබඳ බෞද්ධ ඵලඹුම

i. පරිසරය හා පුද්ගලයා අතර සහසම්බන්ධය පිළිබඳ බෞද්ධ අදහස

බෞද්ධ මූලාශ්‍රවල හමුවන පෙරදිග විද්‍යාත්මක සංකල්පය වටහා ගැනීමට ඇති පහසුම ක්‍රමවේදය වන්නේ ආයුර්වේදීය මූලාශ්‍රයන් අධ්‍යයනයයි. . බුදුදහමෙහි ඉගැන්වෙන පෙරදිග විද්‍යාත්මක සංකල්පය ආයුර්වේදීය සංකල්ප හා සමගාමී වීම ඊට හේතුවය. නිදසුනක් ලෙස බුදුසමය හා ආයුර්වේදය පුද්ගල විශ්ලේෂණය සඳහා යොදාගන්නේ පෙරදිග විද්‍යාත්මක සංකල්පයන්ය. බුදුසමය පුද්ගල සංකල්පය ඡඩ් ධාතුවක සංස්ලේෂණයක් ලෙස ඡඩ් ධාතූක විග්‍රහයේදී විස්තර කරයි. ඒ අනුව පුද්ගලයා යන සංකල්පය පහත සඳහන් ධාතූ හෙවත් පුද්ගල නොවන කොටස් හයක එකතුවකි.

1. පයවි ධාතූ	4. වායෝ ධාතූ
2. ආපෝ ධාතූ	5. ආකාශ ධාතූ
3. තේජෝ ධාතූ	6. විඥාන ධාතූ

යනු එම කොටස් හෙවත් ධාතූ හයයි.¹ ආයුර්වේදය අනුව ද පුද්ගලයා යනු ඡඩ් ධාතුවක එකතුවකි.² පයවි ධාතුව, ආපෝ ධාතුව, තේජෝ ධාතුව, වායෝ ධාතුව, ආකාශ ධාතුව, හා ආත්ම ධාතුව යනු එම ධාතූ හයයි. මෙම විග්‍රහයන් දෙක සැසඳීමේදී දැකිය හැකි ප්‍රධාන වෙනස වනුයේ බෞද්ධ සම්ප්‍රදාය විඥාන ධාතුව ලෙස හඳුන්වන ධාතුව ආයුර්වේදය ආත්ම ධාතුව ලෙස හැඳින්වීමය (1 සටහන).

1 සටහන

¹ ධාතූ විභංග සූත්‍රය - මනි III - 3:4:10 සූත්‍රය - 498-99 පිටු.
² වරක සංඝිතාව: ශරීර 1:4 - 354 පි.
 සුග්‍රහ සංඝිතාව: සූත්‍ර 1:21 - 04 පි.

බුදුසමයට අනුව විශාල ධාතුව ද සෙසු ධාතුව මෙන්ම ක්‍රිලක්ෂණවලට ගෝචර ය. ශාස්ත්‍රවලදී වූ හින්දු ආගමික දර්ශනයෙහි ආභාසය නිසා ආත්ම ධාතුව ලෙස හැඳින්වූව ද, එහි වන මූලික ලක්ෂණ අනුව එය බුදුසමය විශාල ධාතුව ලෙස හඳුන්වන ධාතුවම හින්දු දාර්ශනික ආභාසයෙන් අර්ථ දැක්වීමක් බව පැහැදිලිය. ආයුර්වේදයට අනුව පය්වි ධාතුව, ආපෝ ධාතුව, තේජෝ ධාතුව, වායෝ ධාතුව, ආකාශ ධාතුව, යන ධාතූ පහ හෙවත් පංච මහා භූතයන්ගෙන් පුද්ගල ශරීරය නිර්මාණය වේ.³ එහෙත් එය රඵ, නිෂ්ක්‍රිය, අවේතනික, ස්වභාවයෙන් යුක්තය. ආත්මය යනු සුක්ෂ්ම, ක්‍රියාකාරී, වේතනික ධාතුවයි. පංච මහා භූතයන් හා ආත්ම ධාතුව එක්වීමෙන් පුද්ගලයා නිර්මාණය වේ.⁴ බුදුසමයට අනුව පංච මහා භූතයන් වෙත විශාලනයෙහි බැස ගැනීමෙන් පුද්ගල සංකල්පය ඇති වේ. මේ අනුව විශාල ධාතුව මෙන්ම ආත්ම ධාතුව යනු, අක්‍රිය වූ රඵ වූ අවේතනික වූ පංච මහා භූතයන්ගෙන් පුද්ගල සංකල්පය ඇතිවීමට දායක වන තීරණාත්මක ධාතුව හැඳින්වීමට භාවිත කළ ව්‍යවහාරයන් දෙකක් බව පැහැදිලි වේ.

පුද්ගලයා හා පරිසරය අතර සහසම්බන්ධය විස්තර කරන බුදුසමය හා ආයුර්වේදය පුද්ගලයා සෑදුනු ධාතුවලින්ම පරිසරය හෙවත් ලෝකය ද සෑදී ඇති බව දක්වයි. ආයුර්වේදයට අනුව පය්වි ධාතුව, ආපෝ ධාතුව, තේජෝ ධාතුව, වායෝ ධාතුව, ආකාශ ධාතුව, හා ආත්ම ධාතුව යනු ලෝකයයි.⁵ එනම් පුද්ගලයා සෑදුනු ධාතූ හයම ලෝකය හෙවත් පරිසරය ද නිර්මාණය කරන බව ආයුර්වේදය පැහැදිලිවම දක්වයි. ලෝක සූත්‍රයට අනුව ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයත්, බාහිර ආයතන හයත්, ඒ හා සම්බන්ධ විශාල හයත් නිසා ලෝකය ඇති වේ.⁶ ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයත්, බාහිර ආයතන හයත්, එම විශාල හයත් යනු අටලොස් ධාතූ විග්‍රහයෙහි විස්තර වන පුද්ගල සංකල්පයයි. එමනිසා පුද්ගල සංකල්පයම ලෝකය ලෙස ව්‍යවහාර වන බව පැහැදිලිය. ෂඩ් ධාතූ විග්‍රහය හා අටලොස් ධාතූ විග්‍රහය අතර පවතින සම්බන්ධය පහත පරිදි පැහැදිලි කළ හැකි ය.

ශඩ් ධාතූ විග්‍රහයෙහිම තවත් අර්ථ දැක්වීමක් ලෙස ෂඩ් ආයතන විග්‍රහය හැඳින්විය හැකි ය. ඇසට රූපයක් දැකීමට උපකාර වනුයේ තේජෝ ධාතුවේ ක්‍රියාකාරීත්වය ය. එමනිසා පෙනීම හා සම්බන්ධ ධාතුව ලෙස තේජෝ ධාතුව හැඳින්විය හැකි ය. ඒ අනුව චක්‍රායතනය යනු තේජෝ ධාතුව වෙනත් ආකාරයකට අර්ථ දැක්වීමක් බව පැහැදිලිය. ආකාශ ධාතුව ඇසීම හා සම්බන්ධය. එමනිසා එය ශ්‍රෝතෘයතනයේ ක්‍රියාකාරීත්වයට දායක වන ධාතුව ය. ගඳ සුවඳ දැනීමේ හැකියාව ලබාදෙන ධාතුව ලෙස පය්වි ධාතුව ක්‍රියාකරන අතර සාණායතනයේ ක්‍රියාකාරීත්වය හා පය්වි ධාතුවේ ක්‍රියාකාරීත්වය එකිනෙකට සහසම්බන්ධ ය. ආපෝ ධාතුව රස දැනීම හා සම්බන්ධ ධාතුව වන අතර එය ජීව්‍යායතනයේ ක්‍රියාකාරීත්වය හා සෘජුවම සම්බන්ධ ධාතුවයි. ස්පර්ශය දැනීමේ හැකියාව හා සහසම්බන්ධ ධාතුව වනුයේ වායෝ ධාතුව වන අතර එය කායායතනයේ ක්‍රියාකාරීත්වය හා සම්බන්ධ ධාතුව ය. මේනිසා ෂඩ් ධාතූ විග්‍රහයේ පළමු ධාතූ පහෙන් දැක්වූ ක්‍ෂේත්‍රයන්ම, ෂඩ් ආයතනවල මුල් ආයතන පහෙන් ද ගම්‍ය වන බව පැහැදිලි ය. විශාල ධාතුව හා මනායතනය විග්‍රහයන් දෙකෙහිම එකම අරුතින් පෙනී සිටී.

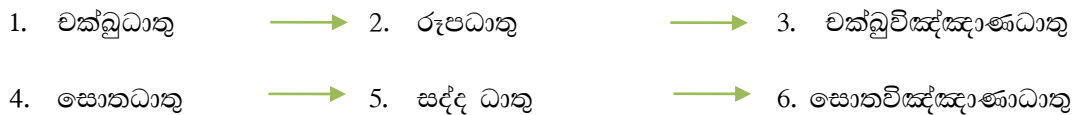
³ වරක සංඝිතාව : ශරීර 5:4, 362 පි.
⁴ වරක සංඝිතාව : ශරීර 2:31, 344 පි.
⁵ වරක සංඝිතාව : ශරීර 5:4, 362 පි.
⁶ ලෝක සූත්‍රය - සති III, 1:5:4 සූත්‍රය, 114-15පිටු

සංවේදනය හා සංවේදිතය වෙන්කර දක්වමින් ඡඩ් ආයතනයන්ම තවදුරටත් විශ්ලේෂණය කිරීම ද්වාදසායනන විග්‍රහය මගින් සිදුකර ඇත. සංවේදනයන් හය ආධ්‍යාත්මික ආයතන වශයෙනුත්, සංවේදිතයන් හය බාහිර ආයතන වශයෙනුත් කොටස් දෙකකට වර්ග කර දැක්විය හැක්කේ එහෙයිනි.

අටලොස් ධාතු විග්‍රහය පිළිබඳව විස්තර කරන සමිද්ධි සත්තපඤ්ඤා සූත්‍රයෙහි, අටලොස් ධාතූන් යම් තැනක ඇත්නම් සත්ත්ව ප්‍රඥප්තිය එහි ඇති බව දැක්වෙයි.⁷ අටලොස් ධාතු විග්‍රහය යනු ද්වා දසායනන විග්‍රහයම තවදුරටත් විශ්ලේෂණය කිරීමකි. ද්වාදසායනන විග්‍රහයෙහි සෙසු ආයතනයන් එලෙසම පවතිමින් මනායතනය තව දුරටත් එනම් කොටස් හතක් දක්වා විග්‍රහ කර ඇත.

⁷ සමිද්ධි සත්තපඤ්ඤා සූත්‍රය - සති IV -1:7:4 සූත්‍ර, 86-8 පි.

7. සාණ ධාතු	→	8. ගන්ධ ධාතු	→	9. සාණවිඤ්ඤාණධාතු
10. ජිත්වා ධාතු	→	11. රස ධාතු	→	12. ජිත්වා විඤ්ඤාණධාතු
13. කාය ධාතු	→	14. පොට්ඨබ්බ ධාතු	→	15. කාය විඤ්ඤාණධාතු
16. මනෝ ධාතු	→	17. ධම්ම ධාතු	→	18. මනෝ විඤ්ඤාණධාතු

යනු අටළොස් ධාතු විග්‍රහයට ඇතුළත් ධාතු දහඅටයි.

ඉහත දැක්වූ පරිදි අටළොස් ධාතු විග්‍රහය යනු ඡඩ් ධාතුක විග්‍රහයම වෙනත් ආකාරයකට අර්ථ දැක්වීමකි. එමනිසා බුදුදහමට අනුවද ලෝකය යනු ඡඩ් ධාතූන් ලෙස අර්ථ දැක්විය හැකි ය. එනම් බුදුසමයට අනුව පුද්ගලයා මෙන්ම ඔහුට ගෝචර ලෝකය ද එකම ධාතූන්ගෙන් සෑදී ඇත. ආයුර්වේදයට අනුව පට්ඨ ධාතුව, ආපෝ ධාතුව, තේජෝ ධාතුව, වායෝ ධාතුව, ආකාශ ධාතුව, හා ආත්ම ධාතුව යනු ලෝකයයි.⁸ මේ අනුව පුද්ගලයා හා ලෝකය පිළිබඳ බෞද්ධ හා ආයුර්වේදීය විග්‍රහයන්හි සමානත්වයක් දැකිය හැකි ය. ශාස්ත්‍රවලට පදනමක් ඇති ආයුර්වේදය නිත්‍ය වූ ආත්මයක් ලෙස හඳුන්වන ධාතුවම බුදුදහම අනිත්‍ය වූ, අනාත්ම වූ, දුක්ඛයට හේතුවන්නක් ලෙස හැඳින්වීම මෙම විග්‍රහයන් දෙකෙහි පවතින වෙනසයි.

එකම ධාතූන්ගෙන් සෑදී ඇති පුද්ගලයා හා පරිසරය අන්‍යෝන්‍ය සබඳතාවක් පවත්වයි. එනම් පුද්ගලයාගේ ජීවත් වීම යනු ඔහු පරිසරය සමඟ සබඳතා පැවැත්වීමයි. ඒ අනුව ජීවත්වීම යනු පුද්ගලයා තුළ පවතින ධාතු පරිසරයට මුදා හැරීමත් පරිසරයේ පවතින ධාතු පුද්ගලයා ලබා ගැනීමත් යන ක්‍රියාවලිය ලෙස අර්ථ දැක්විය හැකි ය. එමනිසා ජීවත්වීම සඳහා මෙම සබඳතා පැවැත්වීම නිරන්තරයෙන්ම කළ යුතු ය. එහි ප්‍රතිපලයක් ලෙස පුද්ගලයා තුළ මෙන්ම පරිසරය තුළද පවතින ඡඩ් ධාතූන්ගේ සංයුතිය මොහොතින් මොහොත වෙනස් වේ.

මෙම සබඳතාව බටහිර විද්‍යාත්මකව විස්තර කළහොත්, පරිසරයේ මූලද්‍රව්‍ය අනු අටක් (98) ස්වාභාවික ලෙස පවතී. මෙම මූලද්‍රව්‍යවල සංස්ලේෂණයෙන් පුද්ගල සිරුරත්, අවට ලෝකයත්, නිර්මාණය ව ඇතිබව බටහිර විද්‍යාත්මක මතයයි. එමනිසා බටහිර විද්‍යාව මූලද්‍රව්‍යවල ක්‍රියාකාරීත්වය විෂයෙහි විශේෂ අවධානයක් ලබා දී ඇත. බටහිර කායික විද්‍යාවට අනුව මූලද්‍රව්‍යවල සංස්ලේෂණයෙන් ගොඩනැගුණු සංයෝගවල එකතුවක් ලෙස පුද්ගල සිරුර හඳුන්වා දිය හැකිය. එමනිසා බටහිර කායික විද්‍යාව, කාබොහයිඩ්‍රේට්, ප්‍රෝටීන, ලිපිඩ, එන්සයිම, හෝමෝන ආදී සංයෝග ඇසුරෙන් පුද්ගල සිරුරේ කායික විද්‍යාත්මක පදනම අධ්‍යයනය කරයි. පෙරදිග කායික විද්‍යාවෙහි අවධානය යොමුව ඇත්තේ, මෙම සංසටකමය විශ්ලේෂණයට නොවේ. පදාර්ථයෙහි පවතින ගුණාත්මක ක්‍රියාවලියටයි. එමනිසා පදාර්ථය

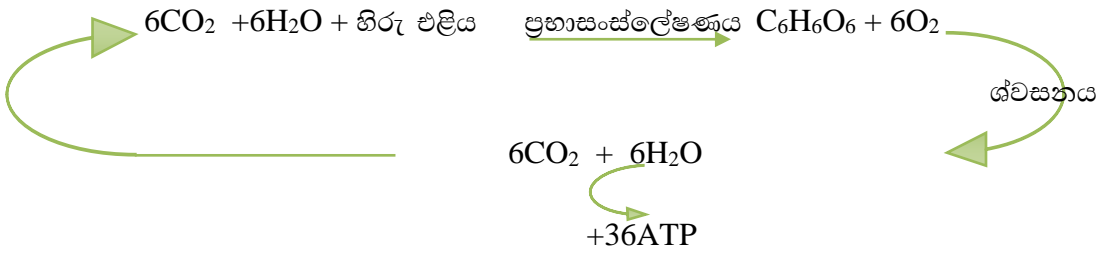
⁸ වරක සංඝිතාව : ශරීර 5:4, 362 පි.

මූලද්‍රව්‍ය වශයෙන් බෙදා දැක්වනු වෙනුවට එහි මූලික ගුණයන් විෂයෙහි අවධානය යොමු කොට ඇත. පංචමහා භූතයන් යනු පදාර්ථයෙහි පවතින ගුණයන් පහයි. එනම්;

1. පඨවි මහා භූතය - බරත්වය හා බර්තනත්වය
2. ආපෝ මහා භූතය - ද්‍රවත්වය
3. තේජෝ මහා භූතය - උෂ්ණත්වය
4. වායෝ මහා භූතය - චලත්වය
5. ආකාශ මහා භූතය - අප්‍රතිසාතය

ලෙස පදාර්ථයෙහි පවතින මූලික ස්වභාව පහ ඇසුරෙන් පුද්ගල සිරුර විශ්ලේෂණය කරනු ලබයි.

කෙසේ වුවත් පරිසරය හා පුද්ගලයා අතර පවතින අන්‍යෝන්‍ය සබඳතාව බටහිර විද්‍යාත්මකව මෙන්ම පෙරදිග විද්‍යාත්මකවද එක ලෙස පිළිගැනේ. මෙහි පවතින වෙනස වනුයේ පෙරදිග විද්‍යාත්මකව මෙන් එය බටහිර විද්‍යාත්මකව අවධාරණය නොකිරීමයි. නිදසුනක් ලෙස දැක්වුවහොත්, ජීවිතය පවත්වාගැනීමට පුද්ගලයාට ඔක්සිජන් අවශ්‍යය. ඔහුට ඔක්සිජන් අවශ්‍ය වනුයේ, ආහාර ජීර්ණය සඳහාය. ශරීරයට ලබාගත් කාබනික ආහාර ජීර්ණයේ දී පිටවන කාබන්ඩයොක්සයිඩ්, පුද්ගල ශරීරයට

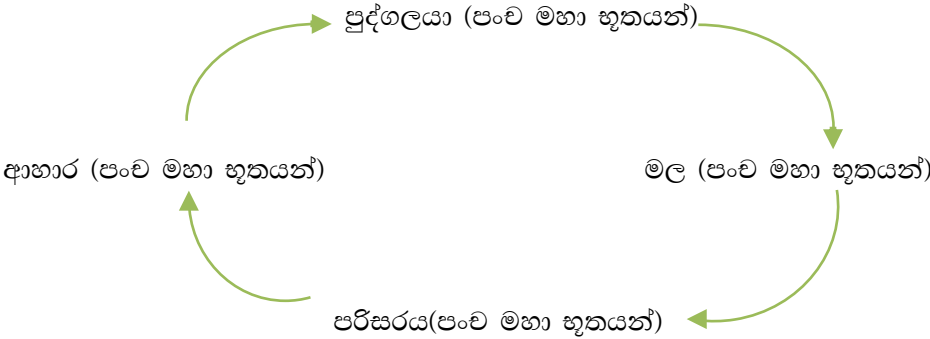

2 සටහන : ප්‍රභාසංස්ලේෂණය හා ශ්වසනය අතර පවතින අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධය

අහිතකරය. එමනිසා ඔහු එය පරිසරයට මුදා හරී. ශාකවලට ප්‍රභාසංස්ලේෂණයට හෙවත් ආහාර නිපදවීමට කාබන්ඩයොක්සයිඩ් අවශ්‍යය. පරිසරයෙන් කාබන්ඩයොක්සයිඩ් ලබා ගන්නට අවශ්‍යය. පරිසරයෙන් කාබන්ඩයොක්සයිඩ් ලබා ගන්නා ශාක ප්‍රභාසංස්ලේෂණ ක්‍රියාවලියේ එලයක් වන ඔක්සිජන් පරිසරයට මුදා හරී. පුද්ගලයා ශ්වසනයේ දී මෙම ඔක්සිජන් සිරුරට ලබාගනී. එසේම ලෝකයෙහි ආහාර නිපදවීමේ මූලික ක්‍රියාවලිය ප්‍රභාසංස්ලේෂණයයි. පුද්ගලයා ලබාගන්නා ආහාර සෘජුව හෝ වක්‍රව ප්‍රභාසංස්ලේෂණ ක්‍රියාවලියට සම්බන්ධය (2 සටහන). පුද්ගලයා ජීවත්වීම සඳහා සිදු කරන සියලු ක්‍රියාවලීන් මේ ආකාරයට පරිසරය හා අන්‍යෝන්‍යව බැඳී පවතී.

ආයුර්වේදීය සංකල්පවලට අනුව පුද්ගල සිරුර පංච මහා භූතයන්ගෙන් ගොඩනැගී ඇත. පුද්ගලයා සිය සිරුර නඩත්තුවට අවශ්‍ය පංච මහා භූතයන්, ආහාර ගැනීමේ දී හා ශ්වසනයේ දී පරිසරයෙන් ලබාගනී. සිරුර පවත්වා ගන්නේ එම ක්‍රියාවලියෙනි. එසේම මල වශයෙන් ශරීරයෙන් පිටතට මුදා හරින්නේ මෙසේ ලබාගන්නා පංච මහා භූතයන්මය. එමනිසා සිරුර හා පරිසරය එකිනෙකට සහසම්බන්ධය. සිරුරේ හා පරිසරයේ පංච මහා භූතයන්ගේ සංයුතිය මොහොතින් මොහොත වෙනස් වේ. එසේම මෙම සංයුතීන්හි වන වෙනස්වීම් අන්‍යෝන්‍යව සහසම්බන්ධය.

රූප සටහන 03: පුද්ගලයා හා පරිසරය අතර සහසම්බන්ධය

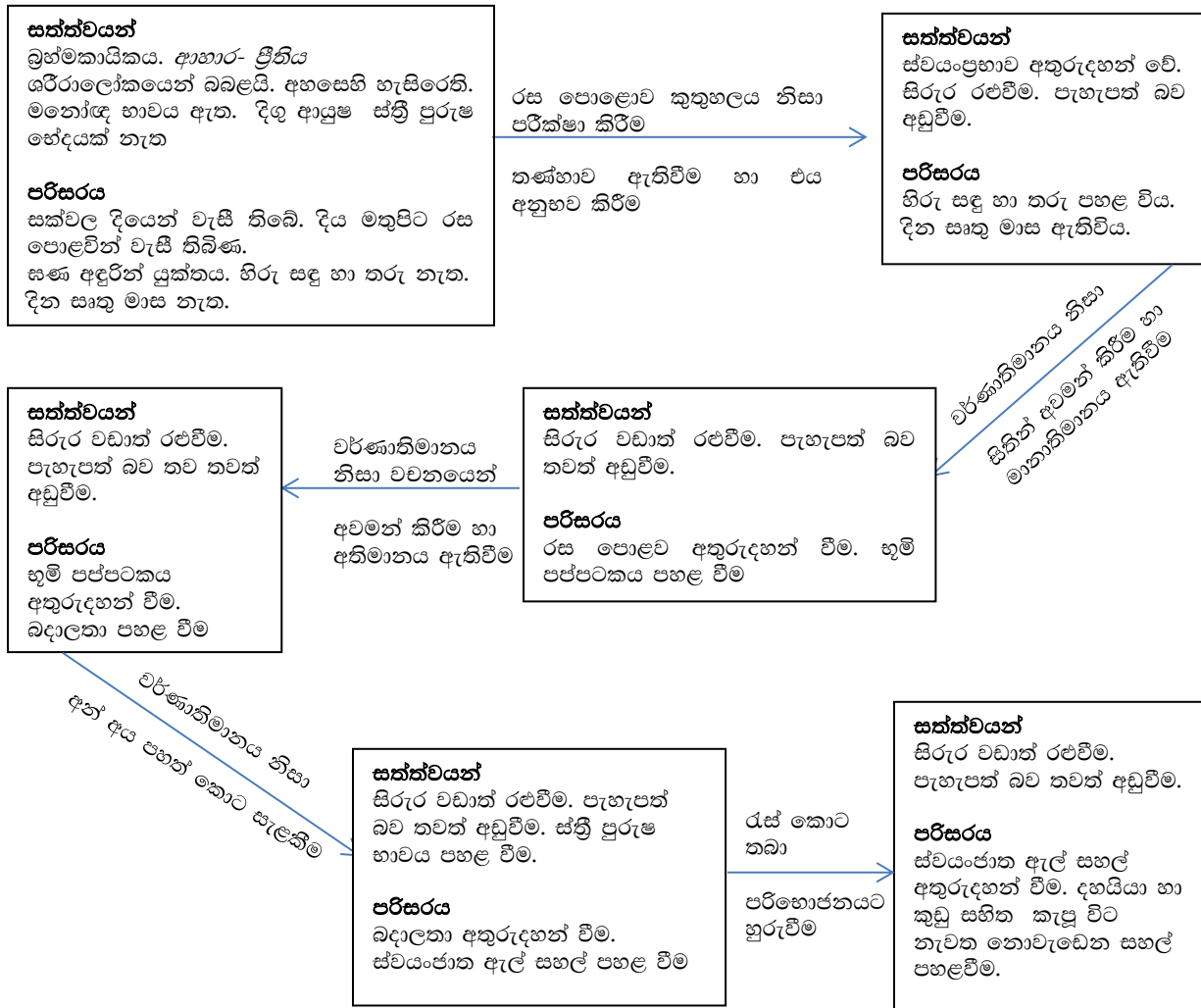
එක් අවස්ථාවක පුද්ගලයා ලෙස හඳුන්වන ධාතුන් තවත් අවස්ථාවක පරිසරය ලෙස හැඳින් වේ. පුද්ගලයා ජීවත් වන තාක් මෙම ක්‍රියාවලිය අඛණ්ඩව සිදු වේ. මේ නිසා පුද්ගලයා හා පරිසරය වෙන් කොට දැක්විය නොහැකි ය. එනම් පුද්ගලයා හා පරිසරය යනු පංචමහා ධාතුන් පවතින ස්ථානය හැඳින්වීමට යොදනා නාමයන් දෙකක්ම පමණි.

ii. සාමාජීය හා පාරිසරික පරිණාමය හා පුද්ගල වර්ධාව

පුද්ගලයා හා පරිසරය අතර පවතින සහසම්බන්ධය පැහැදිලි කරන අග්ගඤ්ඤ සූත්‍රය පුද්ගලයා හා පරිසරය පරිණාමය වීම විෂයෙහි පුද්ගලයාගේ කායික හා මානසික වර්ධාව සෘජු බලපෑමක් කරන බව පැහැදිලි කරයි (3 සටහන). එනම් අග්ගඤ්ඤ සූත්‍රය සමාජ පරිණාමය හා පාරිසරික පරිණාමය අතර පවතින සබඳතාව විස්තර කරන්නේ හේතුඵලවාදී සබඳතාවක් ලෙසය. එහි තීරණාත්මක සාධකය වනුයේ පුද්ගල වර්ධාවයි. එම සූත්‍රයට අනුව ලොව ආරම්භක අවස්ථාවෙහිදී ආහස්සර බඹලොවින් චූතව ලොව පහළවන සතත්වයේ බ්‍රහ්මකායිකය. බ්‍රහ්මකායික වූවෝ "ප්‍රීතියම ආහාර කොට ගනිති. ශරීරාලෝකයෙන්

බබළුනි. අහසෙහි හැසිරෙනි. මනෝඥ භාවය ඇත. දිගු කාලීනව වාසය කරති. ස්ත්‍රී පුරුෂ භේදයක් නැත.⁹ එම සත්ත්වයන් පහලවන අවස්ථාව වන විට සක්වල දියෙන් වැසී තිබේ.

රූප සටහන 04: පුද්ගල චර්යාව හා පරිසර පරිණාමය අතර සහසම්බන්ධය

දිය මතුපිට රස පොළොවින් වැසී තිබිණ. සෑහ අඳුරින් යුක්තය. හිරු සඳු හා තරු නැත. දින සෘතු මාස නැත. මෙසේ සරන සත්ත්වයන්ගේ එකකුට රස පොළොව පරීක්ෂා කිරීමට සිතෙයි. එය රසවත් බව දැන එය අනුභව කරයි. අන් සත්ත්වයෝද මූලින් රස බැලූ සත්ත්වයාව අනුගමනය කරති. රස පොළොව

⁹ අග්ගඥ ඥානසාරී, ඉ.නි. III, 3:4 ඥානසාරී, 136-166 පිටු.

අනුභව කරන සත්ත්වයන්ගේ ස්වයංප්‍රභාව අතුරුදහන් වී සිරුර රළු වීම හා පැහැපත් බව අඩුවීම සිදු වේ. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස හිරු සඳු හා තරු පහළ වීම, දින සෘතු මාස ඇතිවීම සිදුවේ. රස පොළොව වඩ වඩාත් අනුභව කරන සත්ත්වයන්ගේ සිරුර රළු වීම හා පැහැපත් බව අඩුවීම සිදු වේ. එහිදී පැහැපත් සත්ත්වයන් නොපැහැපත් සත්ත්වයන්ව සිතින් පහත් කොට සැලකීම නිසා රස පොළොව අතුරුදහන් වේ. ඉන් අනතුරුව භූමි පඵලය පහළ වේ. භූමි පඵලය අනුභව කරන සත්ත්වයන්ගේ සිරුර වඩාත් රළු වීම හා පැහැපත් බව තවත් අඩුවීම හේතුවෙන් ඇතිවූ වර්ණානිමානය නිසා වචනයෙන් අවමන් කිරීම හා අනිමානය සමාජයෙහි ප්‍රකට විය. එවිට භූමි පඵලය අතුරුදහන් වී බදාලතා පහළ විය. බදාලතා අනුභව කරන සත්ත්වයන්ගේ සිරුර වඩාත් රළු වන අතර එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ස්ත්‍රී පුරුෂ භාවය පහළ වෙයි. ඉන් අනතුරුව ලිංගික සබඳතා පැවැත්වීමට සත්වයෝ පෙළඹෙති. පැහැපත් බව තව තවත් අඩුවීම හේතුවෙන් වර්ණානිමානය අතිකර ගත් සත්ත්වයෝ අන් අය පහත් කොට සළකති. එවිට බදාලතා අතුරුදහන් වී ස්වයංජාත ඇල් සහල් පහළ විය. ස්වයංජාත ඇල් සහල් පරිභෝජනය කරන සත්ත්වයන්ගේ සිරුර වඩාත් රළු වී පැහැපත් බව තවත් අඩුවිය. දිනපතා අනුභවය සඳහා යාමට අකමැති වූ එක් සත්ත්වයෙක් ස්වයංජාත ඇල් සහල් රැගෙන විත් සන්තිධි කොට අනුභවයට පෙළඹෙයි. එය දැනගත් සෙසු සත්ත්වයන්ද එය අනුගමනය කිරීම නිසා ස්වයංජාත ඇල් සහල් අතුරුදහන් වී දහයියා හා කුඩු සහිත කැපු වීට නැවත නොවැඩෙන සහල් පහළ විය. මේ නිසා ආහාර සැපයීම සීමා සහිත විය. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස භූමිය බෙදා වෙන් කර ගෙන පරිභෝජනය කිරීම ඇරඹිණි. ආහාර සීමාවීම නිසා සත්ත්වයෝ අන් සතු දෙය භාරෙන් ගැනීමට පෙළඹුණහ. සොරකම, වරද කළවුන්ට දණ්ඩණය ආදී තණ්හාව මූලික කරගත් අධාර්මික හැසිරීම් රටාවන් සත්ත්වයන් අතර ප්‍රකට වීම සිදුවිය. මෙම අසන්ධර්මයන් වළකාලීමට හා ධාර්මිකව සමාජය පාලනය කිරීම සඳහා මහා සම්මත රජකු පත් කර ගැනීමට සත්ත්වයන් තීරණය කිරීම හා එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වර්ණ ධර්ම පහළවන ආකාරය සූත්‍රය විස්තර කරයි. පුද්ගල භික්ෂුවේ පැවති පරිසරය පුද්ගලයාගේ මානසික පිරිහීම සමඟ ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වෙනස් වන ආකාරයත්, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස පුද්ගලයාගේ ද කායික මානසික ස්වභාවය වඩ වඩාත් රළුවන ආකාරයත් සූත්‍රය විස්තරාත්මකව දක්වයි. එනම් සමාජ පරිණාමය හා පාරිසරික පරිණාමය අතර පවතිනුයේ හේතුඵලවාදී සබඳතාවක් පවතින බවත්, එහි තීරණාත්මක සාධකය ලෙස පුද්ගල වර්ගයා ක්‍රියාකරන බවත් බුදුදහමේ අදහසයි. වනුයේ යි. මානව ඉතිහාසයේ මුල සිට වර්තමානය දක්වාම සිදුවී ඇති සමාජ පරිණාමය හා පාරිසරික පරිණාමය විශ්ලේෂණය කර බැලීමෙන් ඒ සඳහා බලපා ඇත්තේ බුදුදහම ඉදිරිපත් කරන හේතුඵලවාදී සබඳතාව බව පැහැදිලි වේ. එනම් පුද්ගලයා පරිසරය වෙත දක්වන ආකල්පය හා ක්‍රියාකාරීත්වය මත පරිසරික සාධකද වෙනස් වේ. එය සුභවාදී මෙන්ම අසුභවාදී විය හැක. එය තීරණය වන්නේ පුද්ගලයා කෙතරම් ධාර්මික දයන්න මතය.

ඉහත සූත්‍රයට අනුව පරිසරය ලෙස බුදුසමය දක්වනුයේ ස්වාභාවික පරිසරය පමණක් නොවන බව පැහැදිලි වේ. පුද්ගල සංකල්පයට අයත් නොවන සියල්ල පරිසරයයි. පුද්ගල සංකල්පයට පරිබාහිර සියල්ලම පුද්ගලයා වෙතත් පුද්ගලයා සමස්ත පරිසරය වෙතත් අන්‍යෝන්‍යව බැඳී පවතී. ස්වාභාවික පරිසරය පරිණාමය වනුයේ පුද්ගලයා ඔහුගේ සමාජ සංස්කෘතික පරිසරය වෙත මෙන්ම ස්වාභාවික පරිසරය වෙත දක්වන මානසික වාචසික හා කායික ප්‍රතිචාරවල ප්‍රතිඵලයක් ලෙසය.

iii. පුද්ගල වර්ගයා හා කායික මානසික ස්වභාවය අතර සහසම්බන්ධය

පුද්ගලයා ඔහුගේ සමාජ සංස්කෘතික පරිසරය හා පවත්වන සබඳතාවල ස්වභාවය, එම පුද්ගලයාගේ කායික මානසික ස්වභාවයට සෘජුවම බලපාන බව බුදුසමයේ අදහසයි. බෞද්ධ ඉගැන්වීම්වල හමුවන පුද්ගලයාගේ සමාජ සබඳතාවල ස්වභාවය, ඔහුගේ කායික මානසික ස්වභාවයට බලපාන ආකාරය පිළිබඳ නිදසුන් කිහිපයක් පහත දැක්වේ.¹⁰

- අන් සත්ත්වයනට හිංසා පීඩා නොකිරීම, පීඩාවට පත් සත්ත්වයන් ඉන් මිදවීම හෝ සහනයක් ලබාදීමට ක්‍රියා කිරීම නිසා අනාගත ජීවිතය රෝගාබාධවලින් තොරව නිරෝගීව ගතකිරීමේ හැකියාව පුද්ගලයාට ලැබේ. එසේම අන් සත්ත්වයනට හිංසා පීඩා කිරීම නිසා අනාගත ජීවිතය රෝගාබාධවලින් පීඩා විඳිමින් ගත කිරීමට පුද්ගලයාට සිදු වේ.
- ප්‍රාණ ඝාතයෙන් වළකින පුද්ගලයා දීර්ඝායුෂ්ක වන අතර ප්‍රාණඝාතයෙහි නිරතවන්නා අල්පායුෂ්කය.
- ක්‍රෝධයෙන් ද්වේෂයෙන් වැළකී, මෛත්‍රී සිතින් දිවි ගෙවන්නා, පැහැපත් සිරුරකට හිමිකම් කියන අතර, නිතර කිපෙමින් ද්වේෂයෙන් පසුවීම, දුර්වර්ණ සිරුරක් ලැබීමට හේතුවක් වේ.
- නොදුන් දෙය නොගන්නා පුද්ගලයාගේ වස්තුව ආරක්ෂා වේ. එසේම නොදුන් දෙය ගැනීමට යොමු වූ පුද්ගලයාට, ඒ නිසා අනාගතයේ දී භෝග විනාශවලට මුහුණ දීමට සිදු වේ.
- අන්අයට ඊර්ෂ්‍යා නොකරන පුද්ගලයා ඒ හේතුවෙන් මහේශාඛ්‍ය බවට පත් වේ. අන්අයට ඊර්ෂ්‍යා කරන පුද්ගලයා අල්පශාඛ්‍ය බවට පත් වේ.
- සිල්වත් මහණ බමුණනට සිව්පසය පිළිගැන්වීම නිසා ධනයෙන් ආසාද වූ ධනවතුන් බවට පත්වන අතර, එසේ නොකරන්නා අල්ප ධනයක් සහිත දිළිණ්දන් බවට අනාගතයේ දී පත් වේ.
- මානයෙන් තොරව ගරුකළ යුත්තනට ගරු කරන්නා, අනාගතයේ දී උසස් කුලවල උපත ලබා, අන් අයගේ ගරු සැලකිල්ලට පාත්‍ර වේ. එසේම මානයෙන් යුතුව ගරුකළ

¹⁰ වූළ කම්ම විභංග සූත්‍රය - මනි III - 3:4:5 සූත්‍රය, 432-41 පිටු.
අපායසංවත්තික සූත්‍රය - අනි V - 8:1:4:10, 170-73 පිටු.

යුක්තනට ගරු නොකරන්නා, අනාගතයේදී පහත් කළවල උපත ලබා, අන් අයගේ ගරු සැලකිලි නොලබන තත්වයකට පත් වේ.

- ❶ කාමමිථ්‍යාවාරයෙහි නොයෙදෙන පුද්ගලයා අනාගතයේ දී මිතුරන් සහිත අන්අයගේ ආදර ගෞරවයට ලක්වන පුද්ගලයකු බවට පත්වන අතර, කාමමිථ්‍යාවාරයෙහි යෙදෙන පුද්ගලයා, අනාගතයේ දී සතුරන් සහිත අන් අයගේ වෛරයට ලක්වන පුද්ගලයකු බවට පත් වේ.
- ❷ මුසාවාදයෙන් වැළකෙන පුද්ගලයා, අන්අයගේ අහුක වෝදනාවලට ලක් නොවේ. එසේම මුසාවාදයට යොමු වූ පුද්ගලයාට ඔහුගේ අනාගත ජීවිතය අහුක වෝදනාවලට ලක් වෙමින් ගෙවීමට සිදු වේ.
- ❸ සම්ඵප්‍රලාපයට යොමු නොවීම නිසා, අන්අය එම පුද්ගලයාගේ වචන විශ්සාස කරයි. එසේම සම්ඵප්‍රලාපයට යොමු වීම නිසා අනාගතයේ දී අන්අය එම පුද්ගලයාගේ වචන විශ්සාස කරයි.
- ❹ පරුෂ වචනයට යොමු නොවීම නිසා, අනාගතයේ දී තමනට අකමැති වචන ඇසීමට සිදු නොවේ. එසේම පරුෂ වචනයට යොමුවීම නිසා අනාගතයේ දී තමනට අකමැති වචන ඇසීමට සිදු වේ.
- ❺ පිසුනාවාවයට යොමු නොවීම නිසා අනාගතයේ දී තමාගේ මිත්‍රයන් හේද හින්ත වීම සිදු නොවේ. එසේම පිසුනාවාවයට යොමුවීම නිසා අනාගතයේ දී තමාගේ මිත්‍රයන් හේද හින්ත වීම සිදු වේ.
- ❻ සුරාවට යොමු නොවීම නිසා සිහියෙන් සිටීමේ හැකියාව පුද්ගලයාට ලැබෙන අතර සුරාවට යොමුවීම නිසා අනාගත ජීවිතයෙහි උමතු බව ඇති වේ.
- ❼ මහණ බමුණන් වෙත පැමිණ ධර්මය ශ්‍රවණයට හා වටහා ගැනීමට උත්සුක වන පුද්ගලයා, අනාගතයේ දී මහා ප්‍රාඥයෙක් බවට පත් වේ. එසේම මහණ බමුණන් වෙත පැමිණ ධර්මය ශ්‍රවණයට හා වටහාගැනීමට උත්සුක නොවන පුද්ගලයා අනාගතයේ දී දුෂ්ප්‍රාඥයෙක් බවට පත් වේ.

මේ ආකාරයට පුද්ගලයා සමාජ සංස්කෘතික පරිසරය සමඟ පවත්වන සබඳතාවල ස්වභාවය ඔහු වෙත සෘජු බලපෑමක් සිදුකරන බව පැහැදිලිය. පංච සීලය, දස කුසලයන්, ආදී සමාජ සබඳතාවන් හා සම්බන්ධ වර්ගව විෂයෙහි වන මඟපෙන්වීම්, බුදුසමය පුද්ගලයාට ලබා දී ඇත්තේ එම නිසාය.

iv. පරිසරය, රාජ්‍යපාලනය හා සෞඛ්‍යය

රාජ්‍ය පාලනයක අවශ්‍යතාව හා වගකීම ඇතිවූයේ සමාජයේ විෂම වර්ධාවන් පැනනැගීම නිසා බව අග්ගඥඤ්ඤ සූත්‍රය සඳහන් කරයි. රජයට එහි වැසියන් බදු ගෙවනුයේ සමාජයේ ඇතිවන විෂම වර්ධාවන් නිවාරණය සඳහාය. එම වගකීම භාර ගන්නා රාජ්‍ය පාලකයන් ධාර්මිකවීම අත්‍යවශ්‍ය වනුයේ ස්වයං විනයකින් තොරවූ පුද්ගලයකුට අන් අයව සංවර කිරීම කළ නොහැකි නිසාය. රාජ්‍ය පාලකයාගේ ධාර්මික භාවය එහි සාමාජීය හා පාරිසරික තත්ව විෂයෙහි කරන බලපෑම විස්තර කරන අධම්මික සූත්‍රය රාජ්‍ය පාලකයාගේ ධාර්මික බව, සියලු වැසියන්ගේ ධාර්මික බවටත්, පරිසර සමතුලිතතාවටත්, එම පරිසරයෙන් යැපෙන පුද්ගලයන්ගේ මනා සෞඛ්‍යයටත්, හේතු වන බව සඳහන් කරයි.¹¹ සූත්‍රයට අනුව රාජ්‍ය පාලකයා ධාර්මික වූ විට ඔහුගේ වැසියන් දක්වාම එම ධාර්මිකත්වය පැතිරේ. ඒ හේතුවෙන් සියලු පරිසර ක්‍රියාවලීන් නිසි ලෙස සිදු වේ. යහපත් පරිසරයක් තුළ ඇතිවන ආහාර භෝග අනුභව කිරීම, පුද්ගලයන්ගේ නිරෝගී බවට, පැහැපත් බවට, මෙන්ම දීර්ඝායුෂයට ද හේතු වේ. එසේම රජ දරුවන්ගේ අධාර්මිකත්වය ඔවුන්ගේ පාලනයට නතු වූ සියලු ජනයාගේ අධාර්මිකත්වයට හේතු වේ. මෙසේ සියලු වැසියන් අධාර්මික වූ විට එය පරිසරයට සෘජුවම බලපායි. එනම් වැසියන්ගේ අධාර්මිකත්වය නිසා හිරු සදු විෂමව පායයි. නක්ෂත්‍ර කාරකා රූප, දිවා රාත්‍රිය, මාසයන්, සෘතූන්, විෂමව ඇති වීම සිදු වේ. එමනිසා වාතය විෂමව හමයි. මේ නිසා නිසි කල් වැසි නොවැසී. . නිසි කල වැසි නොපැවතීම නිසා විෂමව පැසෙන ආහාර භෝග අනුභව කරන මිනිස්සු ඒ හේතුවෙන් දුර්වර්ණ ද අල්පායුෂ්ක ද බොහෝ රෝගාබාධවලට ගොදුරු වන්නෝ ද වෙති. පුද්ගලයාගේ කායික මානසික ස්වස්ථතාව පවත්වාගැනීමට නම් ඔහු ධාර්මික ජීවන වර්තාවකින් යුතු වීම අනිවාර්ය බව මේ අනුව නිගමනය කළ හැක. ඒසේම ධාර්මිකභාවය හුදකලාව පැවැත්වීම පමණක් ප්‍රමාණවත් නොවේ. එය රාජ්‍ය පාලකයාගේ සිට සියලුම රට වැසියන් දක්වාම එක ලෙස පැවැත්විය යුක්තකි.

රූප සටහන 05: රාජ්‍ය පාලනය හා සමතුලිත පරිසර පද්ධතිය අතර පවතින සහසම්බන්ධය

¹¹ අධම්මික සූත්‍රය -අනි II - 4:2:2:10 සූත්‍රය, 140 -41 පිටු.

එම ශ්‍රේණි අනුභව කරන සත්ත්වයෝ අල්පායුෂ්ක/දීර්ඝායුෂ්ක, දුර්වර්ණ/සුබවරණ, දුර්වල/ශක්තිමත්, ආබාධ සහිත/රහිත වෙති.

5 සටහන: රාජ්‍ය පාලනය හා සමතුලිත පරිසර පද්ධතිය අතර පවතින සහසම්බන්ධය

නූතන ලෝකයෙහි දැකිය හැකි ස්වාභාවික ව්‍යසන පාරිසරික විපර්යාස ඇතිවීමෙහි හේතුව, ජන සමාජය රාජ්‍ය පාලනයෙහි සිට පහළම තලය දක්වාම සිදුවූ ගුණාත්මක පිරිහීම බව පැහැදිලිය. පරිසරය සමාජ හිතකාමී තත්ත්වයට නැවත පත්කර ගැනීමට නම්, රාජ්‍ය පාලනයේ සිට සියලුම සමාජ තලයන් ධාර්මිකභාවය වෙත යොමුවිය යුතුය.

V. පරිසර කළමනාකරණය පිළිබඳ බෞද්ධ එළඹුම

ඉහත දැක්වූ ලෙස පුද්ගලයා හා පරිසරය යනු පංච මහා භූතයන් පවතින අවස්ථා දෙකක් පමණි. එක් අවස්ථාවක පුද්ගලයා ලෙස හැඳින්වෙන පංච මහා භූත කොටස් තව ඊළඟ අවස්ථාවෙහි පරිසරය ලෙස හැඳින්වේ. මෙලෙසින් වෙන් කළ නොහැකි ලෙසින් බැඳී පවතින මෙම සබඳතාවෙහි ස්වභාවය පුද්ගලයා වටහා ගත යුතුය. පරිසරය වෙත පුද්ගලයා සිදුකරනු ලබන සියලු ක්‍රියාවන් පුද්ගලයා වෙතම පරාවර්තනය වේ. වෙනත් ආකාරයකට පැවසුවහොත් පුද්ගලයා පරිසරයට දක්වන ප්‍රතිචාර යනු ඔහු තමාටම දක්වන ප්‍රතිචාරයන් හා සමානය. පුද්ගලයාගේ පැවැත්ම, නිරෝගීභාවය රඳා පවතිනුයේ ඔහු/ඇය පරිසරය වෙත දක්වන ප්‍රතිචාරයන් මතය. මේ නිසාම පරිසරය වෙත ප්‍රතික්‍රියා දක්වනු වෙනුවට පරිසරයේ ස්වභාවය වටහාගෙන ජීවත්වීමට බුදුසමය පුද්ගලයාට යොමු කරයි. බුදුසසුනෙහි පරමාදර්ශී සමාජයේ නිත්‍ය සාමාජිකත්වය වන උපසම්පදාව ලබාගැනීමේ වයස නිර්ණය කිරීමේදී ඒ සඳහා දක්වා ඇති නිර්ණායක මෙයට එක් නිදසුනකි. උපසම්පදාව ලැබීම සඳහා වයස් සීමාවක් පැනවීමට හේතු දක්වන බුදුරජාණන්වහන්සේ, විසි වයසින් අඩු පුද්ගලයා ශීත, උෂ්ණ, බඩගිනි, පිපාසා, මැසි, මදුරු, අච්චි, වැසි, සුළං, යන්තවුන්ගේ පහසු නොඉවසන බවත්, නොමනා සේ කියු නපුරු වචන, සිරුරෙහි හටගත් දුක් වූ, තියණු වූ, රළු වූ, කටුක අම්හිරි වූ, මන නොවඩන්නාවූ, පණ නසන්නාවූ, වේදනාවන් නොඉවසන බවත්, පවසති. එහෙත් විසිවයස් ඇති පුද්ගලයෝ ශීත, උෂ්ණ, බඩගිනි, පිපාසා, මැසි, මදුරු, අච්චි, වැසි, සුළං, යන්තවුන්ගේ පහසු, නොමනා සේ කියු නපුරු වචන, සිරුරෙහි හටගත් දුක් වූ, තියණු වූ, රළු වූ, කටුක අම්හිරි වූ, මන නොවඩන්නාවූ, පණ නසන්නාවූ, වේදනාවන් ඉවසීමට සමත්ය. උපසම්පදාව ලබාදීම සඳහා විසි වයස් සම්පූර්ණවීම අනිවාර්ය වන්නේ එහෙයිනි.¹² මෙම නිර්ණායක දෙස බැලීමේදී සාමාන්‍ය පාරිසරික ක්‍රියා විෂයෙහි ප්‍රතික්‍රියා නොදක්වා ඒවා පවතින සැටියෙන් විඳීමෙහි හැකියාව පැවතීම බුදුසසුනෙහි පරමාදර්ශී සමාජයේ නිත්‍ය සාමාජිකයන් සතු වීම වැදගත් බව පැහැදිලි වේ. පුද්ගලයා පරිසරය වෙත ප්‍රතිචාර දැක්විය යුතු ආකාරය පැහැදිලි කරන නසන්නි සූත්‍රය, “ලොකයෙහි විනාදී වූ යම් කාම අරමුණු ඇත්තේ ද, ඔහු කාමයෝ නොවෙති. පුරුෂයාගේ සංකල්පිත රාගය කාමයයි. ලෝකයෙහි විසිතුරු වූ රූපාදිය එසේම සිටිත්. වැලින් පණ්ඩිතයෝ මේ ආරම්භයන්හි ඡන්ද රාගය දුරු කරති. ක්‍රෝධය දුරු කරති. මානය වෙසෙසින් බැහැර කරති. සියලු සංයේජන ඉක්මවති. නාම රූප දෙකෙහි නොඇලෙන,

¹² ම. ව. පාලි ෂල මහාඛන්ධකය, 192 -93 පිටු.

රූපාදී පලිබෝධ රහිත ඒ ක්ෂීණාස්ත්වයෝ මතුයෙහි දුක්ඛයට නොවැටෙති.¹³ යයි දක්වති. පරිසරය වෙත ඇලීම හෝ එය හා ගැටීම යන දෙකම පුද්ගලයා සිදු කරනුයේ ඔහු/ඇය තුළ පවතින ආකල්ප නිසා බව මේ අනුව පැහැදිලි වේ.

පුද්ගලයා පරිසරය හා සම්බන්ධතා දැක්වීමේදී ක්‍රියා කළ යුතු ආකාරය නන්දකොවාද සූත්‍රය පැහැදිලි කරයි. පුද්ගලයා ලෙස හඳුන්වන්නේ ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන අභ්‍යන්තර ආයතන හයයි. මෙම අභ්‍යන්තර ආයතන හයම අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණයන්ට ගෝචරය. පරිසරය ලෙස හඳුන්වන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ, ධර්ම යන බාහිර ආයතනයේදී ත්‍රිලක්ෂණයන්ට ගෝචරය. මෙම යථා ස්වභාවය වටහාගෙන මමය මගේය යන සංකල්පයෙන් පුද්ගලයා මෙන්ම පරිසරයද ගත නොහැකි බව වටහා ගත යුතුය. පුද්ගලයා පරිසරය හා පැවැත්විය යුතු සබඳතාවෙහි ස්වභාවය උපමාවක් මගින් දක්වන නන්දකෝවාද සූත්‍රය තියුණු සැතකින් ගවයාගේ කයටද කිසිදු හානියක් නොවන ලෙස, හමටද කිසිදු හානියක් නොවන ලෙස සම කයින් වෙන් කර එයම යලි පොරවා තබන ආකාරයට පරිසරයටද හානි නොවන ලෙස පුද්ගලයාටද හානි නොවන ලෙස, පවතින සියුම් සබඳතාව පමණක් බිඳ දැමිය යුතු බව පවසයි. මේ අනුව පුද්ගලයා පරිසරය හා සබඳතා පැවැත්විය යුත්තේ එහි යථා ස්වභාවය දැනගෙනය. පරිසරයටද හානියක් නොවන පරිදි තමාටද හානියක් නොවන පරිදි පැවතීමට නම් තමා හා පරිසරය විෂයෙහි පුද්ගලයා තුළ පවතින ඇලීම හා ගැටීම ක්ෂය කළ යුතුය.

හුස්ම ගැනීමේ සිට සියලුම කායික ක්‍රියාවන් සඳහා පුද්ගලයා පරිසරය මත යැපේ. මේ නිසා පරිසරය රෝගී නොවන ආකාරයට පවත්වා ගැනීමේ වගකීමක් පුද්ගලයාට පවතී. ඒ සඳහා පරිසරයට අවම බලපෑමක් එල්ලවන ලෙස පාරිසරික සම්පත් භාවිත කළ යුතුය. පාරිසරික සම්පත් පිළිබඳ බෞද්ධ අදහස වනුයේ, අවශ්‍ය සම්පත් අවම කර ගනිමින්, භාවිත කරන සම්පත් උපරිමව භාවිත කිරීමත් කළ යුතුය යන්නය. භාණ්ඩ පරිහරණය පිළිබඳ බෞද්ධ ආකල්පය ප්‍රකට කරන අවස්ථාවක් ලෙස පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකයෙහි බ්‍රහ්ම දණ්ඩ කථාවෙහි දැක්වෙන, ආනන්ද තෙරුන්වහන්සේ විසින් සිවුරු පරිහරණය පිළිබඳව උදේන රජුට කරන පැහැදිලි කිරීම දැක්විය හැකිය. පුද්ගලයකුට වස්ත්‍ර අවශ්‍ය වනුයේ, මැසි මදුරු උවදුරු, උෂ්ණ සීත, සතුන්ගේ ස්පර්ශ, ආදියෙන් සිරුර ආරක්ෂා කරගැනීමට බව බුදුසමයේ අදහසයි. එමනිසා පරිසරයෙන් ලබාගත් ද්‍රව්‍යයන්ගෙන් වස්ත්‍ර නිපදවාගනී. මෙසේ ස්වාභාවික තත්ත්වයෙන් වෙන්කර වස්ත්‍රයන් නිපදවීම නිසා පරිසරයට වන හානිය අවම කර ගැනීමට නම් ඔහු අවම වශයෙන් පරිසරයෙන් සම්පත් ලබාගත යුතු අතර උපරිම වශයෙන් එම සම්පත් භාවිත කළ යුතුය. සිවුරු ලෙස භාවිතා කිරීමට ලැබෙන වස්ත්‍රයන් දිරාපත් වන තෙක්ම පරිහරණය කරන ආකාරය ආනන්ද තෙරුන්වහන්සේ එහිදී උදේන රජුට පැහැදිලි කරති. සිවුරු ලෙස පරිහරණය කරන වස්ත්‍ර තවදුරටත් පරිහරණය කළ නොහැකි වූ විට ඒවා ඇතිරිලි වහයෙන් භාවිත කරන බව ද, ඇතිරිලි ලෙස තවදුරටත් භාවිත කළ නොහැකි වූ විට බිසි උර ලෙස භාවිත කරන බව ද, බිසි උර දිරාපත් වූ විට ඒවා පා පිස්නා ලෙස භාවිත කරන බව ද, දිරාපත් වූ පාපිසි දූලි පිසින රෙදි කඩ ලෙස භාවිත කරන බව ද, දූලි පිසින

¹³ නසන්ති සූත්‍රය, ස. නි. ෂ 1:4:4 සූත්‍රය, 42-43 පිටු.

රෙදි කඩවල් දිරාපත් වූ විට, එම රෙදි කොටස් මැටි සමඟ අනා පිරිබඩ ආලේප කරන බව ද, ආනන්ද හිමියෝ මෙහිදී පැහැදිලි කරති. මේ ආකාරයට තමා පරිභෝජනය කරන භාණ්ඩ උපරිමයෙන් භාවිත කිරීම බොද්ධ ආකල්පයයි. සිවුරු පමණක් නොව හික්ෂුන්වහන්සේ විසින් භාවිත කරන පාත්‍ර, ගෘහ භාණ්ඩ ආදී සියලු දේ අවම ප්‍රමාණය භාවිත කිරීමටත්, භාවිත කරන සම්පත් උපරිමයෙන් පරිභෝජනය කිරීමටත් බුදුරදුන් උපදෙස් ලබා දී තිබේ. පුද්ගලයා ජීවත් වන්නේ සියල්ල පරිසරයෙන් ඉල්ලාගෙනය. පරිසරය යනු ඔහු සතු වස්තුවක් නොවේ. පුද්ගල සංකල්පය පවා අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම, යන ත්‍රිලක්ෂණයනට ගොවරය. එම ධාතුන්ගෙන්ම සෑදුන පරිසරය එම ත්‍රිලක්ෂණයනට ගොවර නොවේ යයි සැලකීම මූලාවකි. එමනිසා මොහොතින් මොහොත සංයුතිය වෙනස්වන පුද්ගල සංකල්පය නඩත්තු කිරීමට අවම වශයෙන් අවශ්‍ය ප්‍රමාණය පමණක් භාවිත කිරීමට බුදුසමය පුද්ගලයා යොමුකරයි. මේ සඳහා පුද්ගලයාට තමාව සංවර කර ගැනීමට සිදුවේ. බුදුසමයට අනුව පරිසර කළමනාකරණය යනු ස්වයං කළමනාකරණයයි. තමාව සංවර කරගන්නා පුද්ගලයා පරිසරයටත් තමාටත් හානියක් නොකරයි.

නිගමනය

පුද්ගලයාගේ ජීවත් වීම යනු ඔහු පරිසරය සමඟ සබඳතා පැවැත්වීමයි. ජීවත්වීම සඳහා මෙම සබඳතා පැවැත්වීම නිරන්තරයෙන්ම කළ යුතුය. එනම් පුද්ගලයා හා පරිසරය අතර අන්‍යෝන්‍ය සබඳතාවක් පවතී. පරිසරය හා පුද්ගලයා අතර පවතින අන්‍යෝන්‍ය සබඳතාව බටහිර විද්‍යාත්මකව මෙන්ම පෙරදිග විද්‍යාත්මකවද එක ලෙස පිළිගැනේ. මෙහි පවතින වෙනස වනුයේ පෙරදිග විද්‍යාත්මකව මෙන් එය බටහිර විද්‍යාත්මකව අවධාරණය නොකරනු ලැබීමයි.

එක් අවස්ථාවක පුද්ගලයා ලෙස හඳුන්වන ධාතුන් තවත් අවස්ථාවක පරිසරය ලෙස හැඳින්වේ. පුද්ගලයා ජීවත් වන තාක් මෙම ක්‍රියාවලිය අඛණ්ඩව සිදුවේ. මේ නිසා පුද්ගලයා හා පරිසරය වෙන් කොට දැක්විය නොහැකි ය. පුද්ගලයා හා පරිසරය යනු පංචමහා ධාතුන් පවතින ස්ථානය හැඳින්වීමට යොදනා නාමයන් දෙකක්ම පමණි.

පුද්ගල සංකල්පයට අයත් නොවන සියල්ල පරිසරයයි. පුද්ගල සංකල්පයට පරිබාහිර සියල්ලම පුද්ගලයා වෙතත්, පුද්ගලයා සමස්ත පරිසරය වෙතත්, අන්‍යෝන්‍යව බැඳී පවතී. ස්වාභාවික පරිසරය පරිණාමය වනුයේ පුද්ගලයා ඔහුගේ සමාජ සංස්කෘතික පරිසරය වෙත මෙන්ම ස්වාභාවික පරිසරය වෙත දක්වන මානසික වාචසික හා කායික ප්‍රතිචාරවල ප්‍රතිඵලයක් ලෙසය.

පුද්ගලයා සමාජ සංස්කෘතික පරිසරය සමඟ පවත්වන සබඳතාවල ස්වභාවය ඔහු වෙත සෘජු බලපෑමක් සිදුකරයි. පංච සීලය, දස කුසලයන්, ආදී සමාජ සබඳතාවන් හා සම්බන්ධ වර්ගව විෂයෙහි වන මගපෙන්වීම්, බුදුසමය පුද්ගලයාට ලබා දී ඇත්තේ එම නිසාය.

පුද්ගලයාගේ කායික මානසික ස්වස්ථතාව පවත්වාගැනීමට නම් ඔහු ධාර්මික ජීවන වර්ගවකින් යුතු වීම අනිවාර්යය. ඒසේම ධාර්මිකභාවය හුදකලාව සිදුකිරීම ප්‍රමාණවත් නොවේ. රාජ්‍ය පාලකයාගේ සිට සියලුම

රට වැසියන් දක්වාම එක ලෙස ධාර්මික විය යුතුය. නූතන ලෝකයෙහි දැකිය හැකි ස්වාභාවික ව්‍යසන පාරිසරික විපර්යාස ඇතිවීමෙහි හේතුව, ජන සමාජය තුළ රාජ්‍ය පාලනයෙහි සිට පහලම තලය දක්වාම සිදු වූ ගුණාත්මක පිරිහීම බව පැහැදිලිය. රාජ්‍ය පාලනයේ සිට සියලුම සමාජ තලයන් ධාර්මිකභාවය වෙත යොමුවීම තුළින් පරිසරය සමාජ හිතකාමී තත්වයට නැවත පත්කර ගැනීමට කළ හැකිය.

පුද්ගලයා ජීවත් වන්නේ සියල්ල පරිසරයෙන් ඉල්ලාගෙනය. පරිසරය යනු ඔහු සතු වස්තුවක් නොවේ. පුද්ගල සංකල්පය පවා අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම, යන ත්‍රිලක්ෂණයන්ට ගොවරය. එම ධාතුන්ගෙන්ම සෑදුන පරිසරය එම ත්‍රිලක්ෂණයන්ට ගොවර නොවේ යයි සැලකීම මූලාවකි. එමනිසා මොහොතින් මොහොත සංයුතිය වෙනස්වන පුද්ගල සංකල්පය නඩත්තු කිරීමට අවම වශයෙන් අවශ්‍ය ප්‍රමාණය පමණක් භාවිත කිරීමට බුදුසමය පුද්ගලයා යොමුකරයි. මේ සඳහා පුද්ගලයාට තමාව සංවර කර ගැනීමට සිදුවේ. බුදුසමයට අනුව පරිසර කළමනාකරණය යනු ස්වයං කළමනාකරණයයි. තමාව සංවර කරගන්නා පුද්ගලයා පරිසරයටත් තමාටත් හානියක් නොකරයි.